

Prilozi za orijentalnu filologiju, Vol.52-53/2002-03., Sarajevo:
Orijentalni institut, 2004, str. 432.

Orijentalni institut u Sarajevu osnovan je 1950. godine, a iste godine objavljuje i prvi broj časopisa *Prilozi za orijentalnu filologiju*, po kome će postati prepoznatljiv u svijetu. Časopis je nezaobilazan u historiografiji Bosne i Hercegovine, posebno za period osmanske vladavine ovim prostorima. Ova značajna naučna institucija u protekloj godini izdala je dvobroj svog časopisa, koji je posvećen 60-godišnjici života profesora Fehima Nametka.

U najnovijem broju, u kojem surađuju naučnici iz Turske, Velike Britanije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine, objavljeno je deset radova iz oblasti filologije, četiri rada iz oblasti historije i diplomatike, tri priloga i četrnaest ocjena i prikaza.

Uvodni rad Amira Ljubovića govori o znanstvenom i stručnom radu Fehima Nametka, čiji je naučni opus u značajnoj mjeri vezan za razvoj Orijentalnog instituta i ovaj časopis. Ovim je odato zasluženo priznanje ovom naučniku na vrlo značajnim radovima koji su objavljeni do sada. U radu se, osim kratke biografije, nalazi i selektivna bibliografija iz bogatog opusa Fehima Nametka.

Rad Ekrema Čauševića *Turska gramatika fra Andrije Glavadanovića (I)* (str.15-50) je odlomak neobjavljene studije o rukopisnim gramatikama turskog jezika iz Bosne i Hercegovine u 19. stoljeću. Gramatika je specifična zbog domaćih toponima koji pojašnjavaju gramatička pravila kao i pominjanju imena znamenitih ličnosti iz vjerskog života bosanskih katolika u to vrijeme. S obzirom da je do sada bilo nepoznato ime autora ove gramatike, autor na početku rada naučnom kritikom dolazi do podatka da se radi o fra Andriji Glavadanoviću, fratru Fojničkog samostana. Čaušević smatra da Glavadanovićeve gramatike "mora biti dosad najstarije poznato djelo te vrste u Bosni i Hercegovini", napisana je starim Kujundžićevim pravopisom a završena je u prvoj polovini 19. stoljeća. U radu autor poklanja pažnju transkripciji, fonetskim, fonološkim i morfološkim karakteristikama turskog teksta gramatike. Ovo je inače prvi dio teksta posvećenog ovoj temi, dok će drugi dio biti objavljen u narednom broju ovog časopisa.

Pjesma na turskom Mustafa-bega Atlagića o Ibrahim-begovoj odbrani livanjske tvrđave početkom 18. stoljeća (str.51-73) je naslov rada Kerime Filan, u kojem se obrađuje pjesma koju je na osmanskoturskom jeziku napisao Mustafa-beg Atlagić kao pohvalu alajbegu Ibrahim-begu u 18. stoljeću. Rad je interesantan kako filo-

lozima tako i historičarima, s obzirom da je tema pjesme historijski događaj u Hlivnu u prvoj polovini 18. stoljeća. Pjesma je objavljena u originalu i u prijevodu na bosanski jezik.

Pitanjem originalnosti u leksikografiji općenito, a na primjeru komparacije rječnika Makbul-i Arif Mehmeda Uskufije Bosneviye i rječnika Tuhfe-i Sahidi Ibrahima Šahidije bavio se Adnan Kadrić u svom radu *Originalnost izvan ili/i unutar leksikografske tradicije: komparacija Uskufijinog rječnika i rječnika Ibrahima Šahidije* (str.73-90). Kadrić komparacijom dva vrlo značajna rječnika, izlaže pitanje originalnosti Uskufijinog rječnika. Ipak, i pored brojnih sličnosti, autor zaključuje da je Uskufijin rječnik originalan i da se komparacijom ova dva rječnika može zaključiti da je u određenom stupnju razvitka leksikografije originalnost moguća i izvan i unutar leksikografske tradicije.

Rad iz književnosti Amine Šiljak *Prilog razumijevanju tematske skupine okupljene pod pojmom vatan (domovina) u lirici Zekerijaa Sukerije* (str.165-174) je jedan od četiri rada koji se bave problemima književnosti. Autorica je analizirajući stihove ovog pjesnika izložila sve načine kojima on kroz poeziju interpretira pojam vatan i njemu srodne pojmove.

Prvi u nizu radova historijske tematike je rad Halduna Eroğlua *Osmanlinin Rumelideki Fetih Stratejileri (Strategija Osmanlija u osvajanju Rumelije)*, (str. 191-212). Eroğlu je posvetio posebnu pažnju na utjecaj politike, geografskih i ekonomskih prilika na strategiju osvajanja u vrijeme najveće ekspanzije Osmanlija. S pravom napominje i političku situaciju u Bizantiji, borbe za prijesto u to vrijeme ali ne zanemaruje činjenicu podrške, drugih muslimanskih turskih bejluksa, Osmanlijama pri ulasku u Rumeliju. Osmanlije su upravo na primjeru osvajanja Rumelije pokazali cijelom svijetu da su sila na koju će se ubuduće računati, a to su uspjeli upravo zahvaljujući dobro razrađenoj strategiji.

Zefer Gölen autor je značajnog rada na polju izučavanja školstva u Bosni pred kraj osmanske vladavine. Rad nosi naslov *Tanzimat Döneminde Bosna Hersek'te Eđitim (Obrazovanje u Bosni i Hercegovini u doba tanzimata)* (str. 213-266). Kako sam naslov kazuje, rad govori o reformi školstva u periodu između 1839-1876. godine. Nakon uvoda, rad je podijeljen na dva dijela; prvi govori o obrazovanju u Bosni uopće, dok drugi dio posvećuje više pažnje vrstama škola. Bitno je naglasiti da su novoosnovane škole radile paralelno sa tradicionalnim načinom obrazovanja koje se vrlo sporo mijenjalo. Na razvoj školstva u vrijeme Tanzimata uticala je i politička situacija kako u Bosni tako i u cijelom carstvu. Kroz ovo pitanje možemo najbolje pratiti sukob tradicije i modernizacije u ovom vilajetu. Rad čini značajnijim, pored toga što se u njemu koristi uglavnom arhivska grada, dodatak na trideset i šest stranica gdje autor tabelarno i hronološki prikazuje stanje kadra, komisija i učenika

u školama u cijelom Bosanskom vilajetu.

Na žalost ova dva teksta su objavljena na turskom jeziku tako da je za širu čita-lačku javnost dostupan samo kratki rezime na bosanskom jeziku.

Vakufski objekti u Bosanskom sandžaku – sedma decenija 16.st. (str. 267-293) je tema rada Hatidže Čar-Drnda. Cilj ovog rada je stvoriti predstavu o značaju vakufa u nastanku i razvoju urbanih sredina. Rad je zasnovan na arhivskoj građi iz osman-skog Državnog arhiva u Istanbulu. Podijeljen je na osam dijelova od kojih svaki predstavlja određenu vrstu vakufskog objekta. U radu je predstavljeno ukupno 168 vakufskih objekata: mesdžida, džamija, zavija, medresa, hamama, imareta, karavan-saraja, bezistana i mostova. Važno je napomenuti da autorica daje precizne enciklo-pedijske informacije o svakom objektu pojedinačno što predstavlja veliki doprinos u očuvanju kulturno-historijskih spomenika.

Rad Izeta Rizvanbegovića *Vakufname i vasijetname Ali-paše Rizvanbegovića Stočevića* (str. 294-328) ukazuje na značaj izučavanja vakufnama i vasijetnama kao historijskih izvora. Autor pored kratkog osvrtu na porijeklo porodice Rizvanbegović donosi prijevod devet vakufnama i jedne vasijetname na bosanski jezik. Ovi doku-menti odnose se na objekte Ali-paše Rizvanbegovića u Stocu, Mostaru, na Buni, Ši-rokom Brijegu i drugdje. Na kraju rada su objavljeni faksimili originala vakufnama i vasijetname. Ovaj rad predstavlja značajan doprinos u izučavanju porodice Rizva-nbegović, jedne od najpoznatijih hercegovačkih porodica u 19. stoljeću.

Salih Trako i Lamija Hadžiosmanović u radu *Izbor gazela iz Divana Arif Hi-kmet-bega Rizvanbegovića* (str. 329-338) objavljuju sedamnaest gazela iz Divana ovog pjesnika. Hadžiosmanović i Trako nas upoznaju sa biografijom i opusom ovog pjesnika, sudije, filozofa i publiciste. Zahvaljući autorima ovog rada svih sedamna-est gazela je prevedeno na bosanski jezik po prvi put. Nadamo se da će i ostatak ovog Divana biti preveden.

Neke napomene o problemima iz historije Isa-begove tekije (str. 339-350) je naslov rada Ines Aščerić. Autorica skreće pažnju na još uvijek neriješene probleme u vezi samog mjesta ove tekije i reda kojem je pripadala. Kao glavni izvor za izučava-nje ovog vrlo značajnog objekta jeste vakufnama Isa-bega Ishakovića iz 1462. godi-ne ali autorica smatra da su neki dijelovi vakufname pogrešno prevedeni. U radu su izložene i dvije teorije o ovim problemima, koje su zastupljene u dosadašnjoj litera-turi. Autorica odbacuje tvrdnje da se Rešid efendijin opis odnosi na Isa-begovu te-kiju i smatra da njegova "pjesma jasno ukazuje na to da se u njoj opisuje Gazi Hu-srev-begov hanikah". Detaljnom analizom teksta izvora kao i opće prihvaćenih teo-rija Aščerić ukazuje na, po njenom mišljenju, njihove propuste i naučnu neodrživost. Iako zaključuje da su problemi daleko od rješenja, postavlja pitanje mogućnosti da se izvori, do sada vezani za Isa-begovu tekiju, odnose na drugu tekiju koja je bila lo-

cirana na Šehovoj Koriji, a izgorjela 1697. godine.

Posljednji prilog ovog dvobroja napisala je Mubera Bavčić povodom 15-godišnjice smrti Hamida Hadžibegića (str.351-355). U njemu je pored kratke biografije autorica izložila i selektivnu bibliografiju ovog istaknutog znanstvenika.

U posljednjem dijelu časopisa nalazi se četrnaest ocjena i prikaza knjiga i časopisa. Prikazana je, uglavnom, literatura iz oblasti historije, književnosti i filologije koja se odnosi na period postojanja Osmanskog carstva, njegove uticaje ili posljedice njegovog nestanka u svijetu.

Ako pogledamo tematiku i bogatstvo sadržaja radova u ovom godišnjaku onda se vidi da *Prilozi* Orijentalnog instituta predstavljaju doprinos i poticaj u daljem proučavanju historije, filologije i književnosti u Bosni i Hercegovini. ■

Hana Younis

Godišnjak za društvenu istoriju = Annual of Social History, god. IX, sveska 1-3, 2002., Beograd : Udruženje za društvenu istoriju, 2004., str. 276.

U izdanju Udruženja za društvenu istoriju (<http://www.udi.org.yu>) iz Beograda pokrenut je časopis *Godišnjak za društvenu istoriju* 1994. godine, čiji je odgovorni urednik prof. dr. Milan Ristović. Časopis sadrži izuzetno zanimljive radove podijeljene u šest rubika: studije, tema broja, iz istraživanja, teorija, baštine, o idejama i knjigama.

U studiji Miroslava Jovanovića pod naslovom *Nasleđe "više klase": odraz društva u srpskom književnom, kulturnom i naučnom nasleđu 18. veka (Prilog proučavanju srpskih građanskih tradicija 18. veka)* analizirani su sadržaji tradicije i njihovog odraza na ondašnje srpsko građansko društvo, njegove potrebe, težnje i ideale. Autor studije ističe da "Istorijske okolnosti uticale su da se tokom 18. veka u onom delu srpskog naroda koji je živio u severozapadnim pokrajinama Otomanske imperije u pogledu društvene organizacije učvrsti ruralni, tradicionalni socijalni model, koji je pokazivao tek naznake socijalne stratifikacije. Nasuprot tome, među Srbima koji su od vremena Velikog bečkog rata (1683-1699) živeli u Habzburškoj monarhiji, bilo je jasno izraženo društveno raslojavanje, pojavilo se građanstvo, razvijena je građanska kultura i formirane su društvene elite. Usled toga se centar poli-